בָּשָׂר וְנֵאָכֵלָה: יד לֹא־אוּכַל אָנֹכִי
לְבַדִּי לָשֵׂאת אֶת־כָּל־הָעָם הַזֶּה
כִּי כָבֵד מִמֶּנִּי: טו וְאִם־כָּכָה
אַתְּ־עֹשֶׂה לִי הָרְגֵנִי נָא הָרֹג
אִם־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאַל־אֶרְאֶה בְּרָעָתִי: פ

יד לית אֲנָא יָכִיל בִּלְחוֹדִי
לְסוֹבָרָא יָת כָּל עַמָּא הָדֵין
אֲרֵי יַקִּיר מִנִּי: טו וְאִם כְּדֵין
אַתְּ עָבֵד לִי קְטָלְנִי כְּעַן
קְטוֹל אִם אַשְׁכַּחִית רַחֲמִין
קֳדָמָךְ וְלָא אֶחֱזֵי בְּבִישׁוּתִי:

וְנִיכּוֹל: יד לֵית אֲנָא יָכִיל בִּלְחוֹדִי לְמִיטְעַן לְכָל עַמָּא הָדֵין אֲרוּם יַקִּיר הוּא מִנִּי: טו וְאִם כְּדֵין אַנְתְּ עָבִיד לִי דְּתִשְׁבּוֹק כָּל טַרְחֵיהוֹן עָלַי קְטוֹלְנִי כְּדוֹן בְּמִיתוּתָא דְּנַיְיחִין בָּ
אַשְׁכַּחִית רַחֲמִין קֳדָמָךְ וְלָא אֶחֱמֵי בְּבִישׁוּתִי: טו וְלָא אֵיחֲמֵי בְּבִישַׁתְהוֹן

שפתי חכמים

האדמה אשר נשבע ומתרץ דעל האדמה וגו׳ קאי אשאהו בחיקך: ד דהכי פירושו של קרא ואם ככה ר״ל שעתיד אתה לעשות כן לישראל את עושה לי ר״ל כנקבה עשית לי כלומר דאת אומרים לנוכח לנקבה כמו שאומרים אתה לזכר והטעם מוכיח שיש פסיק בין ככה לאת דאין לומר דקאי על לא אוכל וגו׳ כי אין הצער של התלונה גורם כל כך רעה שיאמר הרגני נא הרוג אלא בשביל הפורענות שהוא עתיד להביא על ישראל אמר זה: ה ר״ל כדרך

רמב״ן

האומן את היונק, האב או האם. ועל דעתי הכל מליצה באם, וטעמו כמו האנכי הריתי את כל העם הזה ואנכי ילדתיהו, והזכיר כן כי האשה תסבול צער גדול הבנים בזכרה מה שסבלה בהם מלידה ומבטן ומהריון. ואמר "אומן", כי הוא אומן לא אומנת: יד. וטעם **לא אוכל אנכי לבדי**. לא שיעזרוהו הזקנים לתת להם בשר, כי מאין להם. ועוד, אפילו בהיות להם פרנסים רבים לא יתלוננו רק על משה רבינו שהוציאם ממצרים, כמנהגם לאמר לו "למה העליתנו ממצרים", והוא שיתן להם בתפלתו כל משאלותם ותאותם יביא להם. אבל חשב משה, כי בהיות להם מנהיגים רבים ישככו חמתם וידברו על לבם בעת תלונתם. ואפשר כי כאשר התנבאו הזקנים שנאצל עליהם מן הרוח וידעו העם כי נאמנים הם לנביאים, לא יתאספו כלם על משה, וישאלו תאותם גם מהם:

טו. **ואם ככה את עשה לי**. תשש כחו של משה כנקבה, שהראהו הקב״ה פורענות שהוא עתיד להביא עליהם על זאת, אמר לפניו אם כן הרגני נא הרוג, לשון רש״י. ולא הבינותי זה, שכנוי "את" כלפי מעלה הוא, ועל דרך הפשט, מנהג הלשון הוא גם בזכר, את כרוב ממשח הסוכך (יחזקאל כח יד). ועל דרך האמת אם ככה את עושה לי, במדת הדין ידבר, כמו שאמר ויחר אף ה׳ מאד (בפסוק י), וכן ואת תדבר אלינו (דברים ה כז) כנוי לאש הגדולה שתדבר דברי השם אלינו, ושמענו מפיך ועשינו. וכן את כרוב ממשח, בכרוב השני ירמוז והמשכיל יבין:

וטעם הרגני נא הרג. שתשלח עלי הורגים בחרב, כי טוב מותי אפילו בחרב אדם מחיי בצער הזה. ויתכן

אבן עזרא

(יד) **כי כבד**. פעל עבר כמו כי זקן ינמק לו יחסר הוא. **את**. לשון זכר ונקבה כמו לך גם בך ועמך ולמן ואתה לשון זכר לבדו:

(טו) **הרגני**. כמו המיתני זה עשה לי בגלדקתך ובעבור פיוסי וזה טעם ואם מצאתי חן בעיניך: **ואל אראה**. עוד ברעה שאני בה ואין צורך לתקון הסופרים.

רש״י

(טו) **ואם ככה את עשה לי**. תשש כחו של משה כנקבה ד כשהראהו הקב״ה את הפורענות שהוא עתיד להביא עליהם על זאת. אמר לפניו אם כן הרגני תמלה: **ואל אראה ברעתי**. ברעתם היה לו לכתוב אלא שכינה הכתוב וזה אחד מתקוני סופרים ה בתורה

ספורנו

מאתך בעדם: (יד) **לא אוכל אנכי לבדי**. וצריך שתשתף עמי אחרים שיבטח העם הזה בהם: (טו) **ואם ככה את עושה לי**. ואם אתה השלם נמנע משלמות ההנהגה הראויה ממך ותנהיגם ככה באופן חסר כהנהגת הנקבה בשבילי ולכבודי ולא תשתף אחרים עמי כדי שלא לפגום כבודי: **הרגני נא הרוג אם מצאתי חן בעיניך**. כדי שתוכל למנות אחרים שעל ידם תהיה הנהגת העם שלמה, כמו שאמרו ז״ל (שבת פ׳ במה בהמה) על שמואל שמת קודם ימיו כדי שתעמוד מלכות בית דוד: **ואל אראה ברעתי**. ברעת חסרון ההנהגה המסובבת בגללי כי זה יהיה קשה עלי מן המות:

רשב״ם

שלהם דומה כעין מפעיל אבל ישב שהוא בגוף האדם יאמר וישבתם. ישן וישנתם. כל דומיהן פתחין. וכן מן ירד וירדתם:

דעת זקנים

נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל ועכשיו ל לבדי לשאת והיכן היו אותן שבעים זקנים אלא והאספסף אשר בקרבו פליגי בה ר׳ שמ׳ בן מ

אור החיים

מד אמ׳ אספסוף זה ערב רב ומד אמר אלו שבעים זקנים שנאמר בהם אספה לי שבעים איש מזקני ישראל וכתיב שם ו נקלה המתנה ודרשי׳ בקליים שבמתנה אלו הסנהדרין ורואין היו לשריפה עם נדב ואביהוא משעת ממן תורה שנא׳ ויש אלוני בני ישראל לא שלא ידו וכו׳ וכמו שתרגם ואל רברבי בני ישראל לא הוה מזקן מכלל שהיו ראוין לזקן להשלחת יד לערבב שמחת התורה והממון לנדב ואביהוא עד שמיני למלואים כדפירש״י לעיל ולזקנים עד כאן וכן כתיב בתהלים ותבעו אלא סנהדרין שנא׳ ואם מעיני העדה: (טו) **ואל אראה ברעתי**. כי טוב לי למות מיד ולא להיותי

כלי יקר

אלא האנכי הריתי, פירוש כנגד לד היותם ענפיו אמר מה בכך, כיון שלא הורה גבר מהם לא יתחייב בטיפולם, וכנגד שנקראים בניו לגד שלמדם תורה, אמר אם אנכי ילדתיהו, כי דוקא בן הבא דרך לידה, לא הבא מאמצעות לימוד תורה:

עוד נתכוון בכפל הריתי וילדתיהו, לומר, שהמשא שעליו של העם, הוא כמשא של אב ושל אם יחד, שדומה לבן שילדתו אמו ומתה, שהאב יעשה מעשה האב והאם:

ואולי גם כן שרמז לשני זמנים שחייב האב לישא עול הבן, הא׳ הוא דבר תורה שהוא עד בן שש עד בן שבע (כתובות סה:), והב׳ מדברי סופרים עד בן י״ג שנה (שם מט: ובתוס׳ שם), והגם שעדיין לא תקנו חז״ל תוספת זמן זה, הוא ענין מושכל לדעת אנוש ומכל שכן משה שהיה נביא, ותמצא שאמרו רבותינו ז״ל (יומא כח:) קייס ל עירובי תבשילין, הגם שעדיין לא תקנום, כמו כן ידע נביא ה׳ מתקנת חז״ל:

ואמר על שני הזמנים האנכי הריתי כנגד חיוב התורה, אם אנכי ילדתיהו כנגד חיוב דברים, ופי האנכי, היא ה״א ההנחה, פירוש שמתרלה משה להתחייב במה שחייב האב לבן, ואפילו חיוב על פי כן הנה אלה אנשים גדולים המה למעלה מזמן הקטוב, ולמה אתה אומר אלי שאהו בחיקך, לא יהיה שהם בני הריני פטור מהם:

ועוד חוזר וטוען לו יהיה שידון בהם דין קטן לגד שהם מושלגים השגת המזון, ודינם כקטן, אף על לעשות מה שאומלים ממני לתת להם בשר, והוא אומרו מאין לי בשר, פירוש בשלמא אם היו ב יתחייב מדין אב, אבל הם שואלין מותרות, ועוד הגם שהם מותרות אם היה לו על האב לשעשע בנ מאין לי וגו׳:

ה. **לא אוכל אנכי לבדי** וגו׳. כאן החליט הרצון, כי לא תרעומת לבד הוא מתרעם, אבל יקרים דעתו ורצונו שאינו רוצה לישא לבדו, ונתן הטעם לא ח״ו שממאן עשות מאמר ה׳, אלא שעיער ממנו, ולא יוכל שאתו:

טו. **ואם ככה את עושה לי** וגו׳. פירוש אם כי יאמר ה׳ אליו לשאת בעל כורחו, הגם שלא יוכל נ ה׳ עד יגיעת נשמה דכתיב (דברים ה ו) בכל נפשך:

לזה אמר ואם וגו׳ הרגני נא, פירוש עתה מסר נפשו ולא ישא עוד המשא לבדו, ונתן הטעם ואל אראה דבר הגורם רע לנפש שעליו יקפידו הצדיקים, והרעה אשר עליה לעבר לבו היא שאם יהרגוהו יש ונמצא שגרמו לו להעניש, גם לזה יחשב תחלואי הנפש על דרך מאמר (משלי יז כו) גם ענוש ל

מנחת שי

ואל אראה ברעתי. זהו א׳ מן י״ח מלין תקון סופרים מכילתא. וילמדנו פרשת בשלח וספרי פ׳ זו ומסורת והי אלא שכינה הכתוב רש״י כאן אבל באיוב סימן ל״ב כתב ברעתך היה לו לכתוב וכ״כ בעל העיקרים במאמר ש מה שיש לי להאריך בזה אכתבנו בזכריה ב׳ בע״ה: